

Los-prosjektet i Larvik kommune - Ungdoms-los

Prosjektrapport

Kort oppsummerende gjennomgang av arbeidsmetode og erfaringer både på individ- og systemnivå. Rapporten avslutter med anbefalinger for videre arbeid.

Innhold

Sammenfatning	1
Los-prosjektet.....	2
• Los-prosjektet i Larvik kommune: Ungdomslos	2
Arbeidet i prosjektperioden	3
• Samfunnsnivå	3
• Systemnivå	4
• Handlingsplan Fravær til handling – En veileder ved alvorlig skolefravær	
• Innhenting av informasjon og kartlegging av status fra ungdomsskolene	
• Innhenting av informasjon og kartlegging av andre tjenester og tiltak i Larvik kommune som arbeider med målgruppen	
• Systematisering av kartlegging og dokumentasjon	
• Temakvelder for foreldre	
• Individnivå	10
• Faglig forankring, teori og metodebruk	
• Gangen i en oppfølgingssak i Los	
• Ungdommene	
• Foreldre	
• Erfaringer med samarbeid rundt ungdommene	
Resultater	19
• Resultater på individnivå.....	19
• Resultater på systemnivå	20
Avsluttende tanker og refleksjoner.....	21
Anbefalinger	22
Litteratur.....	23

Sammenfatning

God skoletilknytning og gjennomføring av grunnskolen legger grunnlaget for gjennomføring av videregående skole og høyere utdanning. Jo tidligere en kan intervenere i forhold til fravær grunnet mistrivsel, psykiske helseutfordringer, lærevansker eller familiære utfordringer desto større er mulighet for å unngå drop-out og senere samfunnskostnader og personlig lidelse.

Resultatdelen i denne rapporten viser at de elevene som har vært tilknyttet LOS-prosjektet har en stort sett positiv personlig utvikling som viser seg ved økt sosial samvær med venner, økte fritidssysler og bedre fungering hjemme. I tillegg har ca. 70 % fått et økt skolenærvær, og de fleste av de øvrige elevene har økt skoletilknytning i form av økt kontakt med lærer, mer hjemmearbeid eller hjemmeundervisning. Erfaringene viser at det er viktig å tenke individuell skreddersøm. Da elevene er ulike mennesker med ulike utgangspunkt og behov, må Los være god på å skape en relasjon, som gjør at man sammen med eleven kan prøve ut tiltak som øker mestringsgraden.

Prosjektet har også vist at en må ha et helhetlig, langvarig og forutsigbart fokus sammen med elevene, foresatte og systemet for å få til endringer, særlig ved omfattende og langvarig fravær.

Suksessfaktorer i arbeid med fraværselever:

- Stort fokus på arbeid med relasjonsbygging, trygghet og tillit til voksne
- Fleksibilitet i forhold til arbeidsmetodikk og møtearenaer
- Tett oppfølging, ofte med flere møtepunkter i uken i oppstart
- Langvarig tiltak, alt fra flere måneder opptil flere år
- Helhetlig fokus som inkluderer helse, familiefungering, fritid og venner i tillegg til skole
- Tett samarbeid med involverte instanser
- Organisering utenfor skole og/eller barnevern
- Tilgang til veiledning fra psykolog

Utfordringer i arbeid med fraværselever:

- Kapasitet for foreldresamarbeid og – veiledning
- Forskjellige lovverk og faglige retninger
- Utydelige prosedyrer ved oppstått fravær
- Uklar ansvarsfordeling

Los-prosjektet

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD) satte høsten 2010 i gang en satsing rettet mot utsatte ungdomsgrupper for å motvirke marginalisering og frafall/utestenging fra skole og arbeid. Satsingen omfatter blant annet et 3-årig forsøksarbeid kalt Los-prosjektet. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) forvalter tilskuddsordning for implementering av oppfølgings- og losfunksjoner i kommunene.

Ordningen retter seg mot ungdom i alderen 14-23 år som er i særlig risiko for å havne utenfor skole og arbeid. Innsatsen skal særlig rettes mot ungdom der høyt skolefravær eller manglende skoletilknytning har sammenheng med utfordringer som for eksempel:

- manglende omsorg, støtte og oppfølging fra foreldre
- manglende nettverk, mobbing og sosial isolasjon
- helseproblemer i form av rusmisbruk, psykiske vansker og nedsatt funksjonsevne

(jf. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Rundskriv 15/2015)

Målet med Los-prosjektet er

- tett oppfølging av ungdom i særlig risiko for å havne utenfor skole og samarbeid med deres foreldre / omsorgspersoner slik at ungdommen lykkes med gjennomføring av videregående opplæring
- å bistå til endring av Los-ungdommenes livssituasjon gjennom fleksibilitet, koordinering og direkte involvering med den enkelte ungdommen

Los-prosjektet i Larvik kommune: Ungdomslos

Larvik kommune ved styringsgruppen har gjort en avgrensning av målgruppen til å gjelde primært elever på ungdomsskolen og i overgangen før og etter ungdomsskolen.

I tillegg til å prøve ut og evaluere tett oppfølging av ungdom og samarbeid med deres foreldre / omsorgspersoner, skal prosjektet også se på muligheter for bedre koordinering av eksisterende tilbud for målgruppen og identifisere suksessfaktorer ved Los-arbeidet.

Finansiering

Larvik kommune fikk bevilget midler for 2015 – 2017 (fra 1.7. i tiltaksår -30.6. påfølgende år). Det er gitt tilsagn fra Bufdir til søknad om tilskudd til Kultur og oppvekst sitt tiltak «Los i Larvik kommune» og innvilget kr. 500 000 i 2015, kr. 900 000 i 2016 og kr. 900 000 i 2017.

I prosjektperioden er det ansatt to miljøterapeuter i 150 % stilling som er finansiert via tilskudd fra Bufdir. I tillegg er det en 20 % psykologstilling knyttet opp mot prosjektledelse og veiledning til miljøterapeuter. Kommunens egenfinansiering i prosjektet består av andre tiltak som jobber opp mot samme målgruppe.

Organisering

Los-prosjektet er organisert under Barne- og ungdomstjenester, avdeling psykologtjenester og selektive tiltak. Oppdragsgiver er Kommunalsjef Kultur og oppvekst og styringsgruppe består av

virksomhetsleder Skole, Virksomhetsleder Barne- og ungdomstjenester, avdelingsleder Skole fellesfunksjon og avdelingsleder Psykologtjenester og selektive tiltak.

Avdelingsleder for psykologtjenester og selektive tiltak er prosjektleder for tiltaket.

Målbeskrivelse

- I. Ansettelse og beskrivelse av arbeidsinnhold til los-funksjoner.
- II. Rekruttering og oppfølging av ungdom som er i særlig risiko for å havne utenfor skole og arbeid. Rekruttering skjer primær fra ungdomsskolen.
- III. Læringssløyfer for å forbedre / koordinere eksisterende rutiner og tilbud.
 - Bedre koordinering av eksisterende tilbud for målgruppen
 - Identifisering av suksessfaktorer
 - Evaluering av handlingsplanen «fravær til handling»
 - Vurdering av behov for og eventuelt lage en rutine som skal sikre økt gjennomføringsgrad

Arbeidet i prosjektperioden

Samfunnsnivå

Oppdraget fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD):

Losprosjektet skal danne grunnlag for videre nasjonal innstas for å redusere marginalisering blant unge

I prosjektperioden har Los samarbeidet med Comte Bureau som har fått i oppdrag av Bufdir å utvikle og prøve ut tiltaket «familiekonsulenter». Bufdir skal tilse at et potensielt nytt hjelpetiltak i barnevernet - Familiekonsulenter - utvikles og eventuelt igangsettes. Familiekonsulenter skal ta utgangspunkt i Los. Det nye tiltaket skal imidlertid *tilpasses barn og unge som mottar barnevernstiltak i hjemmet*, og i større grad enn Los formaliseres og standardiseres. Videre skal foreldreveiledning og leksehjelp være en del av det nye tiltaket.

Los-prosjektet i Larvik kommune har delt kunnskap, erfaringer og perspektiv med Comte Bureau.

Arbeidet resulterte i det nye barnevernstiltaket Skolelos som i august 2017 startet opp med å teste ut Skolelosmodellen i noen pilotkommuner. Mer informasjon på www.skolelos.no.

Losprosjektet har vært deltakende på erfaringskonferanse og los-nettverk i fylket.

Tanker og refleksjoner

Vi undrer oss over at det utarbeides tiltak som ikke er tilgjengelig for alle barn og unge i kommunen som strever med skoledeltakelse, men som er beholdt barn og unge som mottar barnevernstiltak i hjemmet.

Systemnivå

Oppdraget fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD):
Losprosjektet skal føre til systematisering og implementering av egnede arbeidsformer

Los-prosjektet skal jf. målbeskrivelsen se på muligheter for bedre koordinering av eksisterende tilbud for målgruppen, evaluere handlingsplanen «fravær til handling» og vurdere behov for og eventuelt lage en rutine som skal sikre økt gjennomføringsgrad.

Handlingsplan Fravær til handling, tiltak og samarbeidspartnere blir kort beskrevet under.

Handlingsplan Fravær til handling – En veileder ved alvorlig skolefravær

Fravær til handling er en veileder utarbeidet i 2013 av Larvik kommune ved en tverrfaglig sammensatt arbeidsgruppe ledet av oppvekst med representanter fra skole, barnehage, helsesøstertjenesten, PP- tjenesten og barneverntjenesten. Hensikten med veilederen er å gi praktiske og konkrete retningslinjer for forebygging og tiltak ved alvorlig skolefraværsproblematikk. Veilederen er bygget på sentral teori og forskning på fagfeltet, samt aktuelle lover og forskrifter. Den består av fire deler: Teori, forebygging, hva gjør vi, samt lovverk og ansvarsområde.

I tillegg til veilederen er det utarbeidet en handlingsplan for oppfølging av alvorlig fravær og tre skjemaer, «samarbeidsavtale fravær», «kartlegging mestring» og «kartlegging ansvarsbevisstgjøring».

Tanker og refleksjoner

Los-prosjektets opplevelse er at veilederen og handlingsplanen ikke er godt nok implementert i skolene. Erfaringer fra skolen viser at veilederen gi god faglig teoretisk forståelse for fraværsproblematikken, men at handlingsplanen ikke oppleves konkret og godt nok. Kartleggingsskjemaene som følger veilederen har ikke vært i bruk i sakene hvor Los har blitt involvert.

Skolen trenger å ha lett og rask tilgang til konsultativ bistand for å ivareta fraværsproblematikkens sammensatte karakter.

Det er et behov for å skille mellom prosedyrer ved begynnende fravær og prosedyrer ved langvarig skolefravær. Nåværende handlingsplan er en sløyfe med tiltak på skolen og henvisning til barneverntjenesten. Når barneverntjenesten henlegger saken begynner sløyfen på nytt, ofte uten at det har skjedd forandringer underveis og uten at samarbeid er beskrevet.

Det er behov for revidering og revitalisering av Fravær til handling.

Det er behov for egen prosedyre for skolens oppfølging av elever med langvarig fravær.

Det er behov for lett tilgjengelig konsultativ bistand for skolen.

Innhenting av informasjon og kartlegging av status fra ungdomsskolene

Vår 2016 og vår 2017 har prosjektet besøkt alle ungdomsskoler og kartlagt omfang av elever i aktuell målgruppe. Skolene rapporterer til hvert av tidspunktene ca. 60 elever fra 8. til 10. trinn hvor en er bekymret for fravær. Tallet virker høyt, men er i tråd med nyere nordiske studier (Havik mfl., 2015; Havik, 2017).

Det er videre innhentet informasjon fra ungdomsskolene om opplevde flaskehalser i kommunale tjenester og spesialisthelsetjenesten, savn av og tanker om nyttige tiltak.

Kort sammenfattet kartlegging fra skolene:

- For mye parallelljobbing, for lite samhandling og koordinering
- Mye ad hoc arbeid, for lite langvarig oppfølging og kontinuitet (både av tiltak og person)
- PPT er en god samarbeidspartner
- Fravær til handling ender med bekymringsmelding til barnevern, men ikke alle fraværssaker er barnevernssaker
- Usikker bruk og nytte av helsesøster i fraværssaker
- Fraværende samarbeid med fastleger
- Opplever BUPA som distansert; skolen vet lite om og har lite samarbeid med BUPA; skole opplever at behandling på BUPA har lite praktisk betydning for nærvær på skolen

Tanker og refleksjoner

Fraværet vokser fort, noe som ofte fører til melding til barnevernstjenesten.

Når flere instanser og tiltak er involvert lever de ofte sitt eget liv. Skolen opplever lite samhandling og koordinering.

Det virker som om tiltak og tjenester blir borte etter en stund og at skolen sitter igjen alene med å møte foreldrene en til to ganger i måneden hvor det legges planer uten effekt, inntil saken blir henvist til barnevernstjenesten på nytt.

Det er behov for prosedyrer for samarbeid og for skolens oppfølging av elever med langvarig fravær.

Innhenting av informasjon og kartlegging av andre tjenester og tiltak i Larvik kommune som arbeider med målgruppen

Ved oppstart av prosjektet tok vi en runde hos samarbeidspartnere både for å informere om prosjektet og for å definere mulige samarbeidsarenaer.

Ressursteam

Ressursteamet i Larvik er organisert under Skole. Målgruppe for ressursteamet er alle elever i grunnskolen, 1. til 10. trinn. I utgangspunktet er det tenkt at ressursteamet ikke skal arbeide direkte med den enkelte elev, men være en veileder og ressursperson for de ansatte rundt eleven.

Ressursteamet skal gi rask respons, og gi hjelp til igangsetting av planer og evalueringsrutiner. Deres

erfaring er at samarbeidet mellom hjem og skole i flere tilfeller er tynnslett, slik at det kan være effektivt med en nøytral tredjepart inn i sakene som kan fungere som en «buffer».

Typiske problemstillinger ressursteamet blir koplet opp mot er utagering og trusler, innesluttethet og bortvalg av omsorg, mobbing, ledelse og klassemiljø, friminuttsutfordringer, stressmestring, sinnemestring og manglende sosial kompetanse, skolevegring og gjengproblematikk.

Oppfølgingsteam for barn og ungdom i Helse og omsorg

Tiltaket er organisert under Virksomhet funksjonshemmede i samarbeid med virksomhet psykisk helse og avhengighet og jobber med barn og unge med psykiske vansker og/ eller utfordringer knyttet til rus i kommunen. Tiltakets mål er sikre bedre koordinerte tjenester og hjelp som virker med fokus på barnets og ungdommens og deres familiers ressurser.

Tjenestekontoret

Vedtaksbasert tiltak (råd og veiledning) via søknad til tjenestekontoret. Barn/ unge i målgruppen er 0 – 18 år, må ha en diagnose for å søke. Jobber hovedsakelig i hjemmet, mye med samspillproblematikken i familien. Kan tilby noe råd og veiledning til skolene ved behov. Spisskompetanse på barn/unge med diagnose som for eksempel utviklingsforstyrrelser, ME, ADHD.

Barneverntjenesten: ungdomsteam og familieteam

Barneverntjenesten får bekymringsmeldinger ved alvorlig og langvarig fraværsproblematikk. Noen har tydelig omsorgsproblematikk og behov for assisterende eller kompenserende tiltak. Hos andre er derimot annen problematikk mer framtrædende. Barneverntjenesten savner tiltak både innenfor og utenfor egen enhet som kan gi kompetent og langvarig nok oppfølging.

Psykologtjenester i familiesenter

Psykologene tilbyr hjelp med psykiske eller sosiale vansker hos barn og unge knyttet til utfordringer i familie og/eller fritid. I tillegg tilbys råd og veiledning knyttet til oppdragelse og samspill.

Pedagogisk psykologisk tjeneste

PP-tjenesten jobber forebyggende og nært med samarbeidspartnere i skole med fokus på inkludering og mål om at alle barn og unge skal få gode opplærings- og utviklingsmuligheter. Gjennom blant annet sakkyndighetsarbeid skal PPT bidra til å heve kvaliteten på det spesialpedagogiske tilbudet.

Helsetjenester og familiesenter

Skolehelsetjeneste med helsesøster arbeider med forebyggende helsearbeid og med å fremme barn og ungdoms fysiske, psykiske og sosiale helse. De gir veiledning, helseundersøkelser, vaksiner og oppfølging. Helsesøster har en åpen dør for alle elever.

Helsetjenester og familiesenter tilbyr norskspråklige foreldreveiledningsprogrammer i gruppe.

Larvik Læringssenter:

Verket er en arena for læring, mestring og tilhørighet og tilbyr kunst, kultur og håndverksfag for personer utenfor arbeid. De kan være en samarbeidspartner for skole og Los om «alternativ skoledag» med fokus på mestring. Primært kan samarbeidet bestå av å gi tilbud til de av Los-ungdommens foreldre som kan ha behov for å være en del av et sosialt nettverk eller å være i tilrettelagt aktivitet på dagtid.

FLEXid er et bevisstgjøringskurs for ungdommer med krysskulturell oppvekst. Det har et sterkt ressursperspektiv og har til hensikt å oppmuntre ungdommene til å se mulighetene snarere enn begrensningene i sin situasjon. Det uttrykkes frustrasjon over at Los prosjektet har besluttet å være et tiltak rettet mot ungdomsskoleelever i Larvik kommune. Det er stort behov for oppfølging også på videregående skole som kan følge opp på tett nok måte.

I tillegg tilbyr Larvik læringssenter foreldreveiledningsprogrammer i gruppe på flere språk.

Kultur, idrett og Fabrikken og kulturskolen

Fabrikken ungdomshus (13+) og Junior Fabrikken (5.-7. klasse) har kafé med matservering og ulike aktiviteter som gaming, hobbyverksted, musikk og sang og biljard. Det arrangeres også konserter og arrangementer. Ungdommer kan ha mulighet for et «praksistilbud», for eksempel å jobbe to ettermiddager på kafé.

Kulturskolen har et bredt og variert faglig tilbud og en høy kvalitet på opplæringen i kunst- og kulturfagene.

Politi og SLT-koordinator

Politiet har hovedfokus på rus og kriminalitet på ungdommer over 15 år, men de kan gjennomføre bekymringssamtaler på politihuset eller samtaler i hjemmet dersom det har blitt begått lovbrudd av yngre ungdommer. Politiet kan brukes som sparringspartnere og kan gi informasjon om lokalsamfunnet generelt og enkelte ungdomsmiljøer.

Politiet har ingen erfaring med å bli kontaktet av skole eller andre instanser om det kun dreier seg om skolefravær. Om de blir kontaktet, er det alltid fare for rus og kriminell atferd.

SLT koordinator kan brukes som link inn til politiet, eller som drøftingspartner i forhold til status av kriminalitet i Larvik. SLT koordinator ønsker at representant fra Los skal sitte fast i arbeidsgruppen rundt ungdomsstatus i Larvik.

Thor Heyerdahl videregående skole (Thvgs)

Videregående skole har kommet langt i forhold til forebyggende arbeid opp mot frafall av elever i Vestfoldskolen. Det er gode samarbeidsrutiner vedrørende overføring fra ungdomsskolen til videregående.

Thvgs mener at det er flott med fokus på ungdomsskoleelever og forebygging i forhold til Los-prosjektet og støtter kommunens avgjørelse rundt målgruppen.

Barne- og ungdomspsykiatrisk avdeling (BUPA)

Gitt informasjon om prosjektet og formidlet ønske om tett samarbeid i enkeltsaker.

Familievernkontoret

Gitt informasjon om prosjektet og formidlet ønske om samarbeid i enkeltsaker hvor det er behov for tilbud fra familievernkontoret, som for eksempel familie- eller parterapi.

Tanker og refleksjoner

- Ressursteam, oppfølgingsteam og Los har mange overlappende oppgaver og metoder. Det er forskjeller i hvordan samarbeidspartnere og brukere kan ta kontakt og hvorvidt det er mest fokus på individ- eller systemarbeid. De overlappende funksjoner kan skape forvirring for de som trenger hjelp og samarbeidspartnere. Det er et ønske om felles veiledning, felles kompetansebygging og felles holdning overfor samarbeidspartnere.
- Det er variasjon i hvorvidt skolehelsetjenesten er informert og i samarbeid med skolen om fraværspromatikk. Ved langvarig fravær er skolehelsetjenesten lite koplet opp til eleven og familien. Vi fikk inntrykk av at skolehelsetjenesten har lite mulighet for forpliktende oppfølging av enkeltelever over tid.
- Det er for liten kapasitet og kompetanse på både kortvarige og langvarige tiltak tiltenkt ungdom. Det finnes mye gode kortvarige tiltak for yngre barn, men vi ser mangel på langvarig oppfølging hos dem også.

Det er behov for samarbeidsrutiner intern og avklaring av ansvarsområder for å bli gode nok sammen.

Det er behov for mer spissede tiltak for ungdom og deres familie.

Det er behov for tilstrekkelig kapasitet og kompetanse på langvarig oppfølging av barn/ungdom og deres familier, både med og uten diagnoser og med eller uten barnevernstiltak.

Systematisering av kartlegging og dokumentasjon

I prosjektperioden har vi for det meste brukt kartlegging som er benyttet fra tidligere pilot-Los-kommuner. Vi har i tillegg utarbeidet maler for kontakt og dokumentasjon, samt evalueringsskjema for tiltaket.

Når det nå er politisk vedtatt at Los skal fortsette som varig tiltak i kommunen er det satt i gang arbeid med å beskrive hovedprosess, prosedyrer og skjema ut fra erfaringer vi har gjort oss underveis i prosjektperioden.

Temakvelder for foreldre

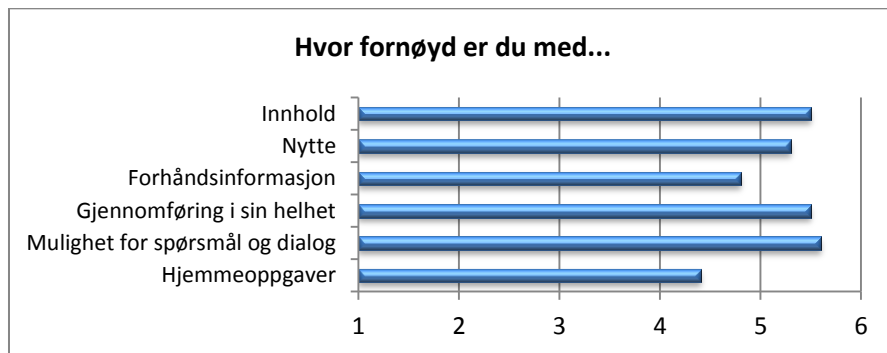
Bærum kommune har utviklet et konsept med temakvelder for foreldre som har skolevegrende barn. Los-prosjektet i Larvik har med tillatelse fra Bærum kommune tilpasset temakveldene til foreldre med barn fra 5. til 10. klasse i Larvik.

Det ble avholdt to serier med temakvelder. Serien gikk seg over fire kvelder à to timer. 20 foreldre deltok på de to temakveld-seriene.

Tema for foreldrekveldene er:

- Hvorfor vil ikke barnet mitt på skolen? Skolefravær, årsaker og forståelse
- Hjelpetilbud og samarbeid med skolen
- Kommunikasjon, hvordan komme videre i fastlåste situasjoner
- Motivasjon og endring
- Hva skjer i familien når et barn strever
- En meningsfull hverdag: venner, fritid, spill, sosiale medier

Tilbakemeldinger er positive og alle ville anbefalt kurset videre til andre foreldre i lignende situasjoner. Foreldrene tok stilling til flere spørsmål i form av «Hvor fornøyd er du med ...» med svaralternativer fra 1 (svært misfornøyd) til 6 (svært godt fornøyd). Gjennomsnittlige svar vises i figur 1.

Figur 1

Tilbakemelding fra en forelder etter temakveldene:

«Håper temakveldene kan brukes langt utover prosjektet. Så mange får nytte av det. Alle som har barn/ jobber med barn i slike situasjoner burde også få dette. Lærerikt, godt og givende.»

Samtidig kommer foreldrene med konkrete tilbakemeldinger om forbedringer og savn ved temakveldene.

- «Mer om oss voksne = slitne, utslitt, hvordan overleve»
- «Ikke så mye om spill (gaming)»
- «Kunne gjerne hatt mer om angst/depresjon»
- «Tips for å komme inn i vennegjengen igjen»
- «Mer konkrete tips, mer konkret om motivasjon»

Tanker og refleksjoner

Foresatte har savnet informasjon og kompetanse om skolefravær/-vegning på et tidlig tidspunkt.

Temakveldene har kapasitet til å nå flere foreldre og rekruttering av foreldrene har vært lav. I prosjektperioden prøvde vi å rekruttere foreldre til temakveldene via skolen. Noen skolen har lagt ut informasjon på hjemmesiden, andre har formidlet invitasjon til konkrete foreldre.

Temakvelder for foresatte bør videreføres, for eksempel to ganger i skoleåret, og kan inngå som tiltak i handlingsveileder fravær til handling.

En variant av temakvelder bør vurderes som kompetanseheving til ansatte i skolen.

Individnivå

Oppdraget fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD):

Ungdommen mottar hjelp til å styrke tilknytning til skole

På individnivå følges anbefalinger fra NOVAS rapport nr. 13/14 Til god hjelp for mange; Evaluering av Losprosjektet, hvor det kommer frem at suksesskriteriene for å oppnå positiv endring er:

- Utvikle en god relasjon til ungdommen over tid
- Bruk av samtaler med ungdommen som verktøy
- Fleksibilitet mht. arbeidstid og måter å treffe ungdommen på
- Bistand til ungdommen i kontakt med hjelpeapparatet, på mange ulike måter
- Samarbeid med foreldrene og arbeid med ungdommens relasjon til dem.

Dette løses ved å være tett på ungdommen og hans/ hennes familie, spesielt i oppstartsfasen.

Los-prosjektet skal ifølge målbeskrivelsen rekruttere og følge opp ungdom som er i særlig risiko for å havne utenfor skole og arbeid. Los-prosjektet skal videre identifisere suksessfaktorer.

Faglig forankring, teori og metodebruk

Den faglige forankringen og metodebruket for Larvik kommunes Los-arbeid ligger i følelses- og samspillsfokusert tilnærming, kognitiv atferdsterapeutisk tilnærming, råd og veiledning overfor foreldre og skole og koordinering av felles og samtidig innsats av samarbeidspartnere. NOVAS rapport nr. 13/14 beskriver at suksessfaktorene i pilotprosjektene hovedsakelig dreide seg om at losene var tilgjengelig for ungdommene enten personlig eller per mobil og andre sosiale medier, at losene inntok en form for mentorfunksjon der relasjonsbygging over tid inngikk som et viktig element og at elevene erfarte at losene ikke godtok avvisning uten videre.

Prosjektgruppen har god kunnskap om Traumebevisst Omsorg, nyere hjerneforskning, motiverende intervju, endringshjulet og kognitiv terapi og legger til grunn en bredspektret risiko- og beskyttelsesfaktor forståelse. Losene får veiledning av og har tett kontakt med kommunepsykologene.

Følelses- og samspillsfokusert tilnærming

Felles for slike tilnærmelser er å se bak atferden og se barnet/ungdommen innenfra og å forstå deres følelser som skjuler seg bak atferden. Gode og trygge relasjoner krever forståelse og håndtering av egne og andres følelser og behov. For mer innføring vil vi eksempelvis nevne Øyvind Fallmyrs bok «Følelseshåndtering og relasjonsbygging i skolen - *En emosjonsfokusert tilnærming*» (2017) og «Se eleven innenfra» fra Ida Brandtzæg, Stig Torsteinson og Guro Øiestad (2016).

Kognitiv atferdsterapeutisk tilnærming

Kognitiv atferdsterapi retter seg mot problemløsning og innsikt i sammenhengen mellom tenkning, handlinger og følelser. Et viktig mål er å bryte selvforsterkende onde sirkler som opprettholder psykiske helseproblemer. Det gjøres ved kartlegging av vanskelige situasjoner, utforming av aktiviteter som gir selvtillit og energi, utforskning og eventuelt endring av negative tankemønstre og stimulering til økt sosial kontakt.

Traumebevisst tilnærming, toleransevindu og den tredelte hjernen

Traumebevisst omsorg (TBO) er en forståelsesramme og har mindre fokus på spesifikke metoder enn andre tilnærminger. Traumebevisst omsorg tar utgangspunkt i hvordan krenkelser og psykologiske traumer påvirker barns utvikling og fungering. Avhengig av type, alvorlighetsgrad, varighet og

tidspunkt, vil slike utviklingstraumer kunne påvirke alle forhold ved et barns utvikling; biologisk, emosjonelt, kognitivt og sosialt. Trygghet, relasjon og følelsesregulering er viktige og grunnleggende aspekter i Traumebevisst omsorg.

Toleransevinduet og den tredelte hjernen er begreper som er nyttige å bruke i de praktiske møtene med elevene, foreldrene og samarbeidspartnere. Den tredelte hjerne beskriver hvordan hjernen vår er organisert i nivåer; med grunnleggende funksjoner som regulering av aktivering (grad av våkenhet) lokalisert i øvre del av hjernestammen, mer utviklede funksjoner som emosjoner, tilknytningssystem og oppleveleshukommelse omtrent midt i hjernen (det limbiske system), og regulerende, reflekterende og «fornuftige» funksjoner i ytre og fremre del av hjernen (pre frontal cortex). Toleransevinduet er en visuell beskrivelse av det spennet av aktivering som er optimalt – ikke for høyt og ikke for lavt. Når vi befinner oss innenfor vinduet lærer vi lettest og er mest oppmerksomt til stede i situasjoner og relasjoner.

For mer innføring vil vi eksempelvis nevne boka «Utviklingstraumer – regulering som nøkkelbegrep i en ny traumepsykologi» (Nordanger D.Ø., Braarud H.C. (2017).

Gangen i en oppfølgingssak i Los

Oppstart

Oppstartsfasen i Los-arbeidet er intensiv og ressurskrevende. Det arbeides på mange fronter og tett på familien. Viktigst er relasjonsbygging til eleven og foresatte. Vektingen er noe avhengig av alder til eleven. Jo yngre eleven er, jo mer arbeider losene via foresatte.

Kartlegging

Det er viktig å investere tid i innhenting av opplysninger før man går i gang med intervensjoner. Fraværspromatikk er sammensatt og ved langvarig fravær har eleven og familien ofte hatt kontakt med mange instanser allerede. Oversikt over involverte samarbeidspartnere, gjerne for hele familien, og samtykke til samarbeid må innhentes.

Kartlegging ved skolevegring skal omfatte både skolefaktorer, familiefaktorer og faktorer knyttet til eleven (Jo Magne Ingul (2018), se tabell 3). I tillegg kartlegges venner, nettverket og fritidsaktiviteter.

Skolefaktorer	Familiefaktorer	Faktorer knyttet til den unge
Problematisk lærer-elev relasjon	Foreldre med psykiske vansker	Engstelighet, særlig sosial angst og separasjonsangst
Overganger mellom skoler og i løpet av en skoledag	Foreldre som overbeskytter barnet	Tristhet, nedstemthet
Dårlig klima på skolen	Endringer i familiestrukturen	Vansker med å regulere følelser
Mobbing, ensomhet og sosial isolering på skolen	Uheldige samspillsmønstre i familien	Negativ tankestil og lav selvtillit
Uidentifiserte lærevansker		Dårlig problemløsningsevne
Dårlig samarbeid hjem-skole		Somatiske plager / klager

Tabell 3: fra Jo Magne Ingul (2018): *Hva er skolevegring?*

Intervensjon

Etter kartleggingsfasen skal en vite noe om faktorer som er med på å opprettholde skolevegringen og sammen med eleven kunne planlegge konkrete intervensjoner.

Ut fra problemstilling, langvarighet og fastlåsthet i saken og i dialog og samarbeid med eleven og familien settes mål og lages planer.

Los bidrar til styrking av og regelmessig kontakt mellom hjem og skole. Los fungerer også som bindeledd mellom skole og andre samarbeidspartnere, for å sørge for at de ulike hjelpeinstanser lettere forstår behovene til eleven, og at riktige tiltak kan iverksettes. Forventninger til hverandre og forskjellige lovverk og faglige retninger må belyses og avklares.

Det er avgjørende at Los er minst mulig fastlåst, og ikke knyttet til bestemte funksjoner. Dermed kan Los ha fokus på å sikre og øke elevens mestringsgrad også på fritid og i sosial samvær med andre.

Det foregår en fortløpende vurdering av behov for samarbeid med andre tiltak og instanser.

Avslutning, vedlikehold og tilbakefallsforebygging

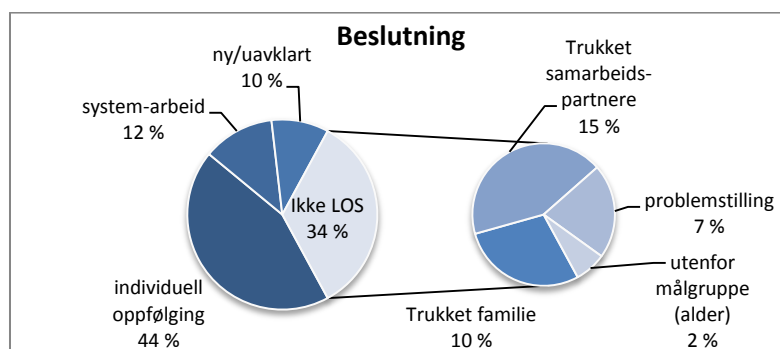
Skolefravær og skolevegring krever ofte langvarige tiltak som må omfatte vedlikeholdende og tilbakefallsforebyggende tiltak. Tiltak kan være alt fra flere måneder opptil flere år. Los skal ikke slippe før noen overtar oppfølging og koordinering. Dette kan imidlertid også være ungdommen selv, foreldrene eller det private nettverket.

Ungdommene

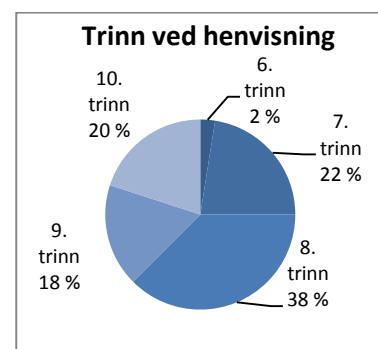
I perioden fra mars 2016 til mars 2018 har Los-prosjektet mottatt 41 henvendelser primært fra skolen. Kjønnsmessig jevnt fordelt på 21 gutter og 20 jenter.

Fraværet er beskrevet forskjellig på henvisningene. Vi har mottatt henvendelser for tre elever med tilnærmet 100% fravær over flere skoleår. De andre elever hadde fra 7 dager til 80 dager fravær i pågående skoleår (snitt ca. 33 dager fravær). De fleste hadde også fraværspromatikk fra tidligere skoleår. Noen få elever ble henvist med hovedsakelig timefravær.

Los har ikke arbeidet med alle henvisninger. Årsakene til dette har blant annet vært at samarbeidspartnere ikke ønsket flere instanser inn, familien eller ungdommen takket nei til deltagelse i prosjektet, eller at ungdommen lå utenfor målgruppen grunnet alder eller problemstilling (figur 2).

Figur 2

Figur 3

De fleste henvisninger kom på elever i 8. trinn (figur 3). Prosjektet begrenset seg til elever fra 7. trinn (vårhalvåret før ungdomsskolen) opp til 10. trinn. Elever på 10. trinn ble fulgt over til videregående

skole fram til høstferien for å sikre en god overgang. Prosjektet har blitt forespurt om mulighet for henvendelser fra tidligere barneskoletrinn, helt ned til 3. trinn. Los-prosjektet har unntaksvis jobbet med én elev på 6.trinn.

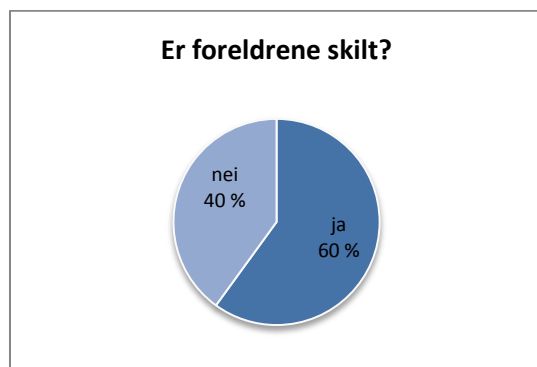
Prosjektet har brukt samme kartleggingsskjema som pilot-Los-kommuner. Datagrunnlaget er ikke stort (n=20) og omfatter kun elever som har vært under individuell oppfølging over en lengre periode fram til mars 2016.

Familiesituasjon til ungdommene

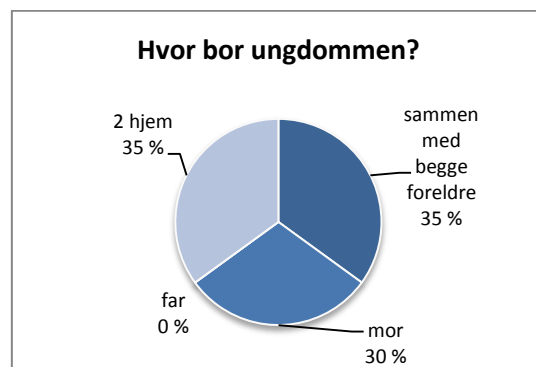
19 av 20 er født i Norge, hvorav to har mist én forelder som ikke er født i Norge. Kun én har kommet til Norge etter oppstart på skolen.

60 % av ungdommene har skilte foreldre (se figur 4). Det er ca. en tredeling i gruppen i forhold til om de bor sammen med begge foreldre, har to hjem eller bor hos mor (se figur 5). De fleste ungdommene (ca. 74 %) angir at de stort sett trives hjemme (se figur 6).

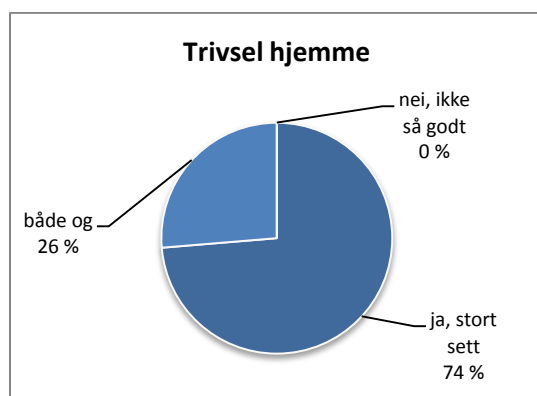
En fjerdedel av ungdommene opplever at familien har økonomiske vansker, enten en gang i blant (10 %) eller ofte (15 %) (se figur 7).

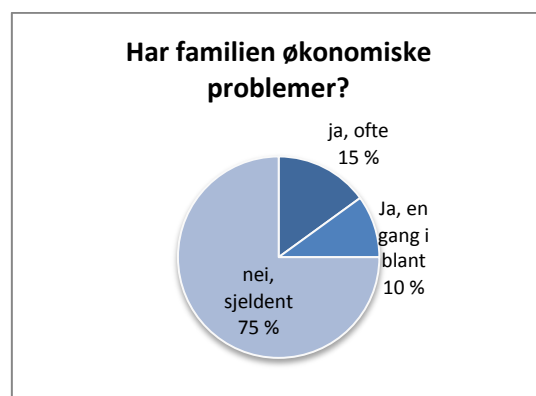
Figur 4

Figur 5

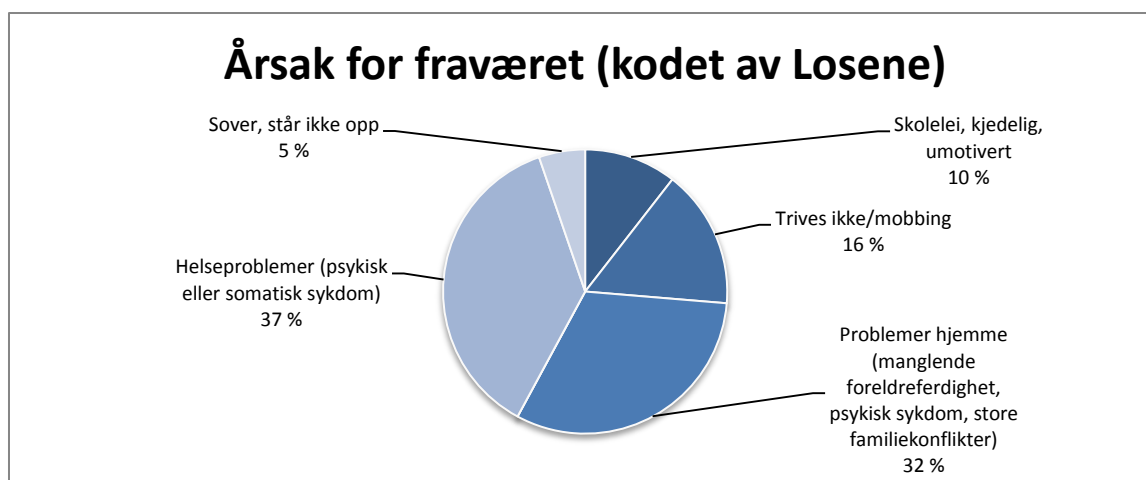
Figur 6

Figur 7

Årsaker til at ungdommene var borte fra skolen

Årsakene for fraværet har gjerne vært sammensatt og har forandret seg fra tidspunktet fraværet oppsto til da Los kom inn i saken. Koding er foretatt av Losene etter å ha arbeidet med eleven og familien over en periode (figur 8). De to største faktorer med henholdsvis 37 % og 32 % er ungdommens egen helse og utfordringer i familien.

Figur 8

Ingen av ungdommene vi jobbet med i Larvik kommune har hatt rusproblematikk, eller store utfordringer knyttet til dataspill.

Opplevd sosial støtte og mobbing på skolen

Ungdommene angir at de har voksne som de stoler på og som vil være der for dem dersom de trenger hjelp. For de aller fleste er disse voksne foreldrene. Losene støtter denne oppfatningen (se tabell 1).

Det samme gjelder spørsmål om Los-ungdommene opplever å ha venner som de er fortrolig med. De fleste (63%) angir at de har flere venner og 21% svarer at de har én venn som de er fortrolig med. 16% opplever at de ikke har noen venner de er fortrolige med. Losene vurderer litt annerledes. De opplevde at 47% hadde flere fortrolige venner, 32% hadde én fortrolig venn og 21% ikke hadde noen fortrolige venner ved oppstart av tiltaket (se tabell 1).

Opplevd sosial støtte		Ungdommenes svar		Losenes vurdering av sosial støtte fra voksne	
		Antall	Prosent	Antall	Prosent
Har du voksne som du stoler på og som vil være der for deg dersom du trenger hjelp?	Ja, foreldre/foresatte	18	94,7	15	78,9
	Ja, andre voksne	1	5,3	3	15,8
	Nei, ingen	-	0,0	1	5,3
	Total	19		19	
Har du venner som du er fortrolig med?	Ja, flere	12	63,2	9	47,4
	Ja, en	4	21,1	6	31,6
	Nei, ingen	3	15,8	4	21,1
	Total	19		19	

Tabell 1

Halvparten av los-ungdommene angir at de har opplevd mobbing på skolen, men kun i 16 % angir mobbing som hovedårsak for fraværet (se figur 8). Mobbing kan ha vært medvirkende for utvikling av andre årsaker for fraværet.

Losene registrerte også hvorvidt ungdommene var aktive i fritiden ved oppstart av tiltaket (se tabell 2). Så mye som 72 % av Los-ungdommene hadde ingen aktiviteter utenfor hjemme, noe som ytterlig bidrar til isolasjon og ensomhet.

Fritid (aktivitet utenfor hjemmet)	Antall	Prosent
Ingen aktivitet	13	72,2
Lite aktivitet (mindre en ukentlig)	0	0,0
En aktivitet i uken	4	22,2
Flere aktiviteter i uken	1	5,6
Total	18	

Tabell 2

Erfaringer: ungdommer

Ungdommene har ofte mistet tillit til voksne og at det finnes hjelp. De har ofte gitt opp håpet om bedring av situasjonen. Relasjonsbygging og å være tett på når det trengs og der det trengs er derfor spesielt viktig. Losene må gå de mange små skritt sammen med ungdommen og ikke love for store eller raske endringer, men likevel riste ungdommen ut av rutinen som har blitt trygg. Oppfølging må være over tid. Losen skal ikke slippe før noen overtar; det kan være skolen, men også ungdommen selv, foreldrene eller nettverket. Vi har erfart at Los enkelte ganger har trukket seg ut for raskt, og vil framover har mer fokus på å være en del av vedlikeholdsarbeidet.

Ungdommene vi har møtt i prosjektet er mindre inkludert i sosiale fellesskap og har oftest mistet kontakt med flere i sitt tidligere vennenettverk. De viser mindre livsglede og trivsel og har færre mestringsarenaer enn jevnaldrende ungdommer. Og de mestringsarenaer de har, blir ikke alltid anerkjent eller vurdert som viktig. Los-prosjektet og Los-ungdommer har vært aktive i utviklingsarbeid rundt tilbud til ungdom i Larvik kommune og har god kontakt med både kulturskolen og Fabrikken.

Vi har opplevd til dels stor rigiditet hos ungdommen. Fravær fra skolen har fungert som en vellykket løsningsstrategi for ungdommene. Det har vært stor motstand mot å velge mer hensiktsmessige løsninger som krever motivasjon og forsikring om å få hjelp når det butter imot.

Tanker og refleksjoner

Mange av ungdommene har erfart at voksne har snakket om dem og til dem, men alt for lite lyttet til dem og laget mål og planer sammen med dem.

Erfaringene viser at det er viktig å tenke individuell skreddersøm. Da elevene er ulike mennesker med ulike utgangspunkt og behov, må Los være god på å skape relasjoner, som gjør at man sammen med eleven kan prøve ut tiltak som øker mestringsgraden.

Vi ser en stor fordel i å være en ambulerende tjeneste som har mulighet til å være der ungdommen er. Slik er det mulig å se helheten i ungdommens miljø og utfordringer. Overraskende nok har det vært lite behov for å være tilgjengelig på ettermiddags- og kveldstid.

Ungdommen må lyttes til og må være aktivt med i mål- og planutforming og evaluering.

Arbeid med ungdommenes vennenettverk og fritid må være i fokus.

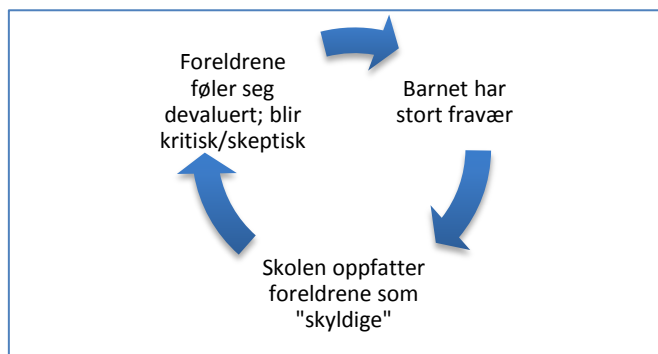
Foreldre

Fordi målgruppen i prosjektet i Larvik har vært elever på 7. – 10. trinn er foreldrearbeidet et av de viktigste bidrag i Los-arbeidet. For ungdommene er familien den viktigste støttespilleren, og foreldrene har omsorgsansvaret for sine barn. Dette krever at ungdommens foreldre involveres i stor grad i arbeidet.

Los-arbeidet har mye fokus på foreldrenes egen mestring, og psykososiale faktorer i hele familien som økonomi, psykisk helse, somatisk helse, foreldreferdigheter, de voksnes hverdag, kommunikasjon i familien, samspill og foreldre-forhold. Foreldrene blir fulgt opp med egne foreldresamtaler og der det er nødvendig/ønskelig er det samarbeid med andre instanser om hjelpetiltak til foreldrene/familien, som for eksempel foreldreveiledning, egen behandling, aktivitetstilbud til foreldrene på Verket, kontakt med NAV, med mer. Los har en viktig kartleggende og koordinerende rolle, men er avhengig av samarbeidspartnere og støttespillere. Det er avgjørende for Los-arbeidet at kommunen har gode hjelpetiltak med god nok kapasitet.

Erfaringer: foreldre og foresatte

I flere tilfeller har det over tid utviklet seg et anspent forhold mellom foreldrene og skole. Leting etter årsaker til fraværet fører fort og ofte til spørsmålet om hvem som har skylden (se figur 9). Det kan komme i veien for god, gjensidig og respektfull dialog mellom skole og hjem. Her er Losenes rolle som formidler viktig.

Figur 9: fra Jo Magne Ingul (2018): *Hva er skolevegring?*

De fleste foreldre vi møter i Los-arbeidet er slitne. Som ungdommene sine har de ofte mistet noe tillit til skole og hjelpeapparat. Flere er hjemmевærende, enten på grunn av egen helsesituasjon eller som følge av ungdommens skolevegring. Det er ikke sjelden at også foreldrene trenger hjelp til å finne tilbake til en meningsfull hverdag med mestringsopplevelse.

Mange foreldre har et uhensiktsmessig samspill med ungdommen sin som kan være med å opprettholde fraværsproblematikken. Stilles det krav til ungdommen opplever noen foreldre symptomøkning hos ungdommen som de anser som skadelig for behandlingsprosessen, og andre foreldre orker ikke lenger konfrontasjon med ungdommen, de gir opp og blir fraværende. Å ha en ungdom som sliter er vondt og krevende for foreldrene. Oftest har foreldrene følt seg alene over en lengre tid. Mange trenger å styrke sine foreldreferdigheter og alle trenger støtte for å stå i utfordringen. Det er viktig å skille om dette skyldes en slitasje som følge av situasjonen eller en grunnleggende mangel av foreldreferdigheter.

Tanker og refleksjoner

Foreldrene trenger kunnskap om skolevegringsproblematikk og ofte hjelp til å sette hensiktsmessige grenser og forventninger på nytt, samt støtte til å opprettholde disse i vanskelige tider.

Erfaring er at det eksisterer for få tiltak som tilbyr systematisk og faglig god individuell veiledning over tid til foreldre i Larvik kommune.

Det må settes mer fokus og tidsbruk på systematisk foreldrearbeidet i fraværssaker.

Erfaringer med samarbeid rundt ungdommene

Erfaringer: skole

- I noen saker må skolen kople seg opp igjen, der relasjoner og kontakt mellom skole og elev er brutte eller porøse. Arbeid med relasjonsbygging / trygghet / tillit til voksne på skolen må starte der eleven er.
 - Om eleven har vært helt borte fra skolen i en periode må skolepersonell hjem til eleven for å få en trygg relasjon (≠ hjemmeundervisning)
 - Ved delvis oppmøte på skolen bør dette primært skje på skolen
- Individuelle tilpasninger som tilrettelagt timeplan, å plukke fag, undervisningssted og annet er nødvendig for tilbakeføring til skolen. Krav og forventninger til eleven skal øke i takt med mestring. Små skritt! Kjenne på mestring før man øker utfordring og oppgaver. Bruk god tid. Samtidig: Ikke vær redd for å stille krav til eleven.
- Regelmessige og forpliktende møter, som varer over en lengre periode inn i vedlikeholdsfasen er viktig. Prosjektet har gjort positive erfaringer med både a) Ukestart-møte med elev og los og b) Ukeslutt-møte med representant fra skolen (den trygge voksne på skolen), elev og los.
 - Ukestart: oversikt, motivasjonsarbeid, påkobling etter helg og ferie
 - Ukeslutt: planlegging av neste uke, positive tilbakemeldinger og mestringsfokus! «Hva fungerte? Hva gikk bra» = booste / løfte eleven
- Kontaktlærer og teamleder har og må ta ansvar for eleven. Mindre bruk av assistent i disse sakene, da dette ofte fører til for liten informasjonsflyt og manglende relasjonsbygging, samt dårligere pedagogisk tilrettelegging. Arbeid med langvarig skolefravær er krevende og kontaktlærer har behov for støtte og veiledning.
- Skolen må holdes oppdatert om tiltak utenfor skolen. Dette krever regelmessige samarbeidsmøter ved flere involverte instanser.
- Ved lengre fravær er det viktig å sikre noe opplæring gjennom hjemmeundervisning, nettbuk, robot eller annet etter vurdering fra PPT for å unngå
 - store faglig hull og økt angst når krav om skolegang kommer
 - at eleven mister kontakt og trygge relasjoner til skolepersonell
- Noen skoleansatte har behov for økt forståelse av
 - at ting tar tid og at skolen har ansvar for å holde regelmessig og forutsigbar kontakt med elev og foresatte også i mer langvarig fravær.
 - at motivasjons- og relasjonsarbeid krever at en løfter det positive, har fokus på mestring og egen relasjonsevne og at eleven gjør så godt den kan og at barn i utgangspunktet ønsker å samarbeide

- Los har hovedsakelig positive erfaringer med samarbeidet rundt enkeltsaker og lærere har uttrykt at de opplever støtte i samarbeidet med Los. Los opplever at skolen har et stort ønske om å lykkes og stor vilje for å tilrettelegge på best mulig måte.

Erfaringer: helse

- Los har samarbeidet både med Barne- og ungdomspsykiatrisk avdeling (BUPA) og privatpraktiserende psykolog, habiliteringstjenesten, somatiske sykehusavdelinger, fastleger og kommunale helsetjenester som fysioterapeut, helsesøster og kommunepsykologer. Det har også vært samarbeid med helsepersonell rettet mot foresatte.
- Tett samarbeid er viktig. Instansene har behandlingsansvar og skal konfereres om hvorvidt planlagte tiltak er i tråd med helsevurdering og behandlingsplan. I enkelte tilfeller har behandlingsansvarlig trukket søknad til Los utfra helsevurdering eller bedt om avventing grunnet pågående utredning eller behandling.
- Skolene har referert til et fraværende eller vanskelig samarbeid med enkelte instanser eller fagpersoner.
- Los har hovedsakelig positive erfaringer med samarbeidet rundt enkeltsaker.

Erfaringer: barnevern

- I saker hvor både Los og barnevern er inne er det viktig med tett samarbeid og god dialog.
- Erfaringsvis kan det være vanskelig å trekke opp klare skiller mellom hva som er barnevernets og hva som er Los sine ansvarsområder.
- I saker hvor fraværet er en del av en større problematikk som også omfatter omsorgsspørsmål er det viktig at barnevernet er en samarbeidspartner over tid.
- Vi ser at barnevernet er presset på ressurser og tid. De ønsker å være mer involvert og være tettere på i mange saker enn de har kapasitet til. Dette kan oppleves frustrerende for både dem og samarbeidspartnere rundt.

Erfaringer: fritidsaktiviteter

- Los opplever et veldig godt og fleksibelt samarbeid med instanser som jobber med fritidstilbud for ungdom i kommunen.
- Los opplever at det er svært viktig å ha fokus på fritidsaktiviteter utenfor hjemmet. Dette har stor betydning for ungdommens opplevelse av trivsel og mestring.

Tanker og refleksjoner

Arbeid med vegringsproblematikk er krevende, både emosjonelt og ressursmessig. Å skynde seg langsomt i en skolehverdag med krav til både lærer og elev om progresjon er en spagatøvelse.

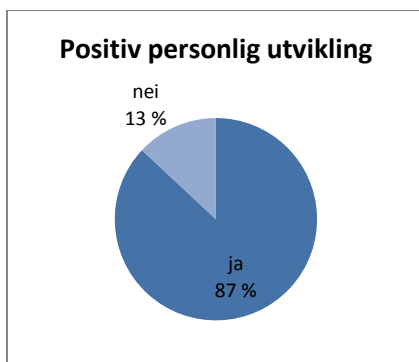
Forskjellige lovverk og faglige retninger krever et godt og tett samarbeid mellom involverte instanser, slik at spørsmålet om hvem som har rett ikke blir en større utfordring enn å finne fram til en felles framgangsmåte.

Resultater

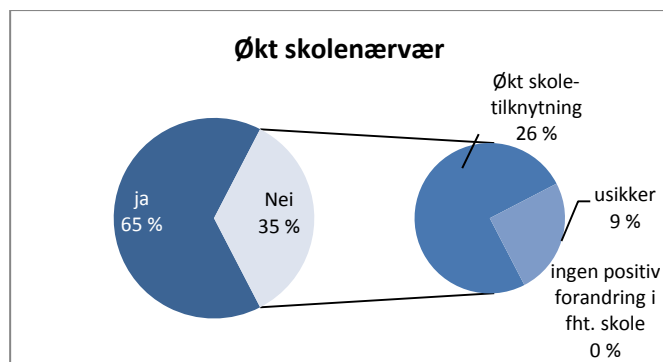
Elevene som har blitt fulgt opp av Los har fått en forbedret skoletilknytning og flere Los- elever er tilnærmet daglig på skolen. I tillegg er det hos de fleste elevene satt i gang flere hjelpetiltak for elev og/eller andre familiemedlemmer.

Resultater på individnivå

De elevene Los enten har jobbet med individuelt eller bidratt med avklaringer, veiledning og koordinering (systemarbeid) (n=23) viser stort sett en positiv personlig utvikling som f.eks. økt sosial samvær med venner, økte fritidssysler og bedre fungering hjemme (figur 10). I tillegg har ca. 70 % fått et økt skolenærvær, og de fleste elevene som ikke er mer på skolen enn tidligere har økt skoletilknytning i form av økt kontakt med lærer, mer hjemmearbeid eller hjemmeundervisning (figur 11).

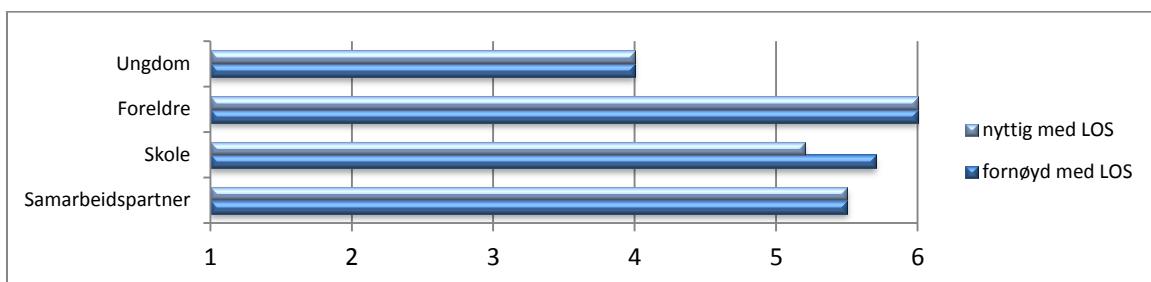

Figur 10

Figur 11

Det er sendt ut evalueringsskjema til elever, foreldre og samarbeidspartnere som har hatt kontakt med Los og som er avsluttet. To spørsmål som er like hos alle informanter er bl.a. «Hvor nyttig opplevde du Los-tiltaket» og «Hvor fornøyd er du med Los-tiltaket» med svaralternativer fra 1 (svært liten nytte / svært misfornøyd) til 6 (svært god nytte / svært godt fornøyd). Gjennomsnittlige svar vises i figur 12.

Figur 12

Informantene hadde også mulighet å skrive kommentarer. Nedenfor følger noen utdrag fra kommentarer fra foreldrene på spørsmålet «Hva opplevde du som bra i samarbeidet med Los»:

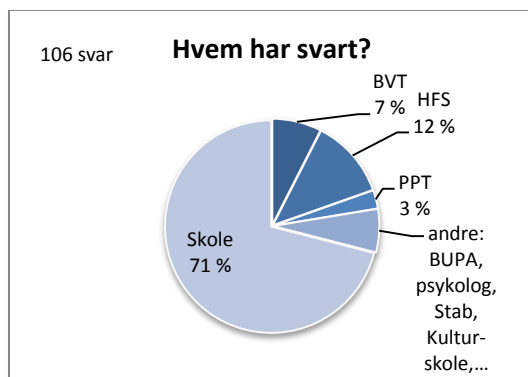
- «At jeg ikke sto alene om å hjelpe eleven tilbake til skolen. At jeg forsto at det fantes hjelp "der ute". At det var tett oppfølging fra LOS sin side. At LOS tok tak i skolen - ble "stemmen" til eleven. At det var så stor fleksibilitet fra LOS sin side»

- «Eleven fikk sin egen kontaktperson, og jeg opplevde det som veldig til hjelp å få inn en som koordinerte de ulike instansene rundt henne. Forpliktende avtaler og tett»

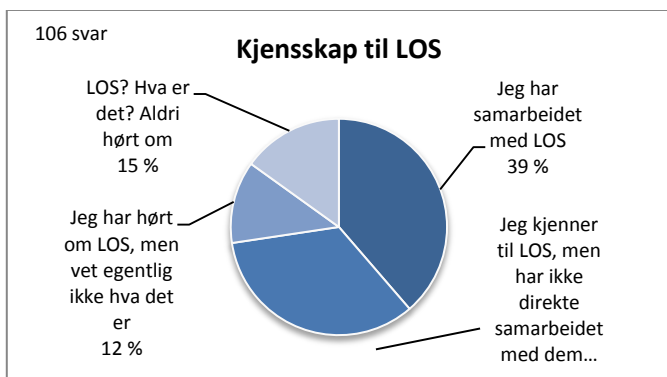
Resultater på systemnivå

Vår 2018 er det sendt ut en kort quest-back undersøkelse til ansatte i virksomhet Kultur og oppvekst og samarbeidspartnere. Det er innkommet 106 svar, primært fra skole (71 %) og Helsetjenester og familiesenter (HFS) (12,3 %) (figur 13). Hoveddelen av de som svarte på undersøkelsen har enten samarbeidet med Los eller kjenner til Los (figur 14).

Figur 15 viser svarfordeling på utsagn av de som har samarbeidet med, kjenner til eller har hørt om Los (90 svar).

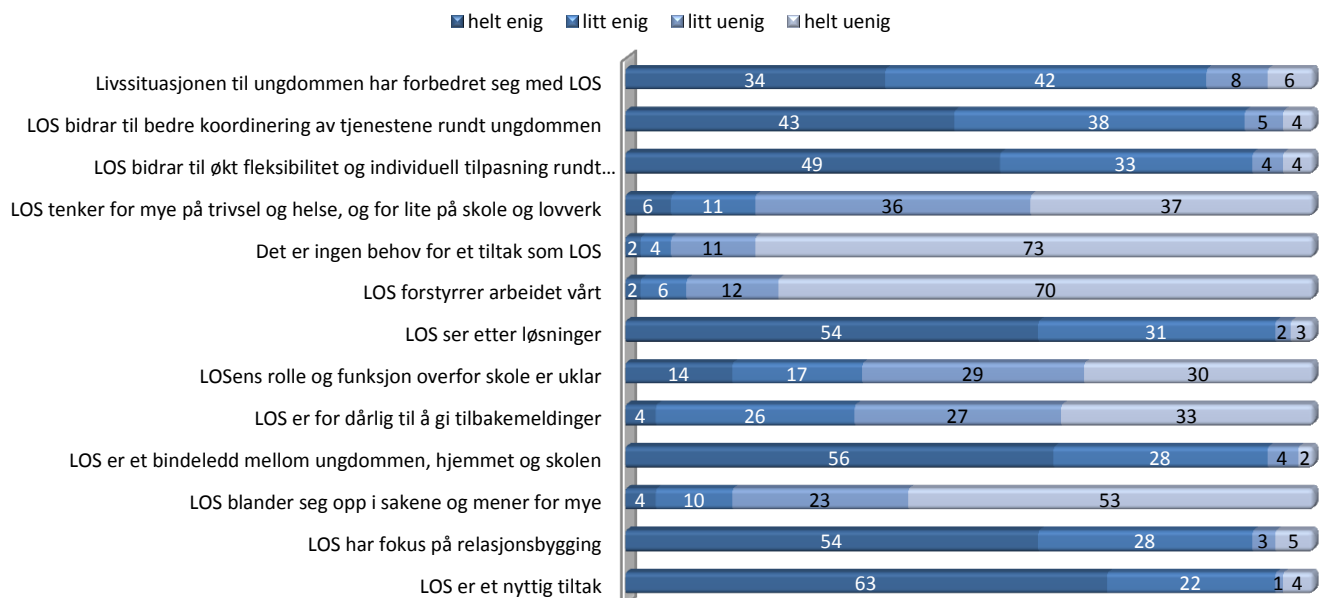

Figur 13

Figur 14

Svarfordeling på utsagn av de som har samarbeidet med, kjenner til eller har hørt om LOS (90 svar)

Figur 15

Informantene hadde også mulighet å skrive kommentarer. Utdrag fra kommentarer:

«Los har vært helt avgjørende i de sakene vi har jobbet med. Samarbeidet har ført til at vi har lyktes og har fått hjulpet ungdommen. Vi trenger flere Loser. De klarer ikke ta inn alle sakene vi har behov for hjelp i. Los er et avgjørende tiltak innen psykisk helse!»

«Vi har elever på barneskolen som også har behov for Los, så jeg håper dette blir et tilbud til elever i barneskolene også. [...] Også og kanskje særlig for elever som har foreldre som ikke samarbeider godt. [...] Om det heter Los eller noe annet så er det stort behov for oppfølging av elever med alvorlig skolefravær. En person som har tid, kunnskap og muligheter til å være fleksibel har bedre muligheter til å få relasjon til eleven for å kunne komme videre. En lærer som også har klasse får problemer med fleksibiliteten i slike vanskelige saker.»

«Los er en trygghet for foreldrene, skaper godt forhold mellom skole og hjem.»

Avsluttende tanker og refleksjoner

Fraværspromatikk trenger fokus på flere områder og overganger:

- Fraværspromatikk er en sammensatt promatikk som krever **tverrfaglig innsats**.
- Fraværspromatikk krever at vi starter **tidlig** og at vi tenker og handler **langsiktig**.
- Arbeid med fraværspromatikk må skje på **alle nivåer** og **overganger** mellom nivåene må sikres

Alle	Skole i samarbeid med skolehelsetjenesten har mange gode tiltak for å forbygge fravær: arbeid med elevens arbeidsmiljø, relasjoner, trivsel, helsefremmende tiltak, klasseledelse, skole-hjem samarbeid og fraværstøring.
Mange	God fraværstøring, gode relasjoner og dialog med hjemme bidra til å få syn på begynnende fraværspromatikk. Herfra og videre trengs det konkrete og gode prosedyrer og tiltak.
Noen	Når alvorlig fravær stadfestes bør det innen kort tid (helst innen én uke) være et møte med foreldrene, eleven, lærer, rektor og skolehelsetjenesten; ev. andre involverte samarbeidspartnere inviteres etter behov. I møte avtales tiltak som skal prøves ut. Det skal avtales et nytt møte hvor effekten av tiltakene evalueres. Dersom fravær ikke er løst innen opptil tre møter, må henvisning til annen instans vurderes.
Få	Skolen skal ha lett og rask tilgang til konsultativ bistand for å ivareta fraværspromatikkens sammensatte karakter.
	Selv om eleven er henvist andre instanser enten for utredning, oppfølging eller behandling er det ingen garanti for at fraværet opphører og ikke blir langvarig eller kronisk. Prosedyrer og konkrete planer er viktig for elever og familiene deres ved langvarig og kronisk fravær. Disse må sikre at relasjon og kontakt med eleven/familien blir opprettholdt og at opplæringsrett og mestringsfokus blir sikret.

Anbefalinger

Videreføring av Los-tiltak (politisk vedtatt mai 2018).

Fravær til handling revideres, revitaliseres og innarbeides i BTI-arbeidet. Det utarbeides egen prosedyre for skolens oppfølging av elever med langvarig fravær.

Det er behov for lett tilgjengelig konsultativ bistand for skolen. Prosedyrer for samarbeid rundt elever med fravær utarbeides i tråd med BTI- og familiesenter-modellen¹.

Det er avgjørende med stor elevmedvirkning / brukermedvirkning.

Det må settes mer fokus på og tidsbruk i systematisk foreldrearbeidet i fraværssaker.

Det utarbeides en GAP-analyse eller lignende på kapasitet og kompetanse på langvarig oppfølging av barn/ungdom og deres familier, både med og uten diagnoser og med eller uten barnevernstiltak.

Temakvelder for foresatte videreføres, for eksempel to ganger i skoleåret, og kan inngå som tiltak i handlingsveileder fravær til handling.

En variant av temakvelder utarbeides som kompetanseheving til ansatte.

¹ Larvik kommune har høst 2001 politisk vedtatt å være en familiesenter-modell kommune. Høst 2017 besluttet Larvik kommune å bli BTI-kommune (bedre tverrfaglig innsats). Modellene har føringer og tanker om tverrfaglig samarbeid som det må tas hensyn til og det må vurderes nøye om det f.eks. skal etableres et konsultativt skolefraværsteam med spisskompetanse eller om enkelte avdelinger/tiltak eller tverrfaglighet i allerede etablerte konsultasjonsteam dekker behovet.

Litteratur

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Rundskriv 15/2015. *Regelverk for støtte til oppfølgings- og losfunksjoner for ungdom – søknad om støtte for 2015 (kap. 854 post 61)*

Brandtzæg, I., Torsteinson, S., Øiestad, G. (2016). *Se eleven innenfra. Relasjonsarbeid og mentalisering på barnetrinnet*. Gyldendal

Fallmyr, Ø. (2017). *Følelshåndtering og relasjonsbygging i skolen. En emosjonsfokustert tilnærming*. Universitetsforlaget

Havik, T., Bru, E., & Ertesvåg, S.K. (2015). *Assessing reasons for school non-attendance*. Scandinavian Journal of Educational research, 59(3), 316-336.

Havik, T. (2017). *Skolefravær. Å forstå og håndtere skolefravær og skolevegring*. Gyldendal

Ingul, J.M. (2018): *Skolefravær & Skolevegring: Kjennetegn og tiltak* [Internett]. BUP Sykehus / RKBU, NTNU. Tilgjengelig fra: <https://docplayer.me/68053036-Skolefravaer-skolevegring-kjennetegn-og-tiltak-jo-magne-ingul-psykologspesialist-forsteamanuensis-ii-bup-sykehuset-levanger-rkbu-ntnu.html>

Ingul, J.M. (2018): *Hva er skolevegring?* [Internett]. Norsk Psykologforening. Tilgjengelig fra: <https://www.psykologforeningen.no/publikum/videoer/videoer-om-livsutfordringer/hva-er-skolevegring>

Nordanger D.Ø., Braarud H.C. (2017). *Utviklingstraumer. Regulering som nøkkelpbegrep i en ny traumepsykologi*. Fagbokforlaget.

NOVA rapport 13/14 (2014). *Til god hjelp for mange. Evaluering av Losprosjektet*.